

OTÁZKY PRO JANA WERICHA

V roce 1963 natočil Dušan Hanák jako dokumentární cvičební snímek *Šest otázek pro Jana Wericha*. Na Kampě projekt domluvil Elmar Klos. Nemusel přítele dlouho přemlouvat. Jan Werich byl během natáčení milý, soustředěný, přátelský, slovem vstřícný, třebaže mladí tvůrci (jedním ze tří kameramanů byl i Jiří Stivín) vystřídali několik prostředí: soukromých i veřejných. V osobitém dokumentárním portrétu Jana Wericha jsou i záběry, které přibližují atmosféru natáčení filmu *Až přijde kocour* a zároveň odhalují, že věž, z níž Oliva obhlíží v nadhledu město, je ve skutečnosti nízkou dekorací. Jan Werich nemohl v odpovědích mladým filmařům opomenout jedno ze svých témat:

„Tady to vidíte, jak jsem taky unavený, protože to není vůbec žádná legrace dělat legraci, jak si lidé myslí. Ovšem ono se nějak bojovat s lidskou blbostí a tupostí musí. Já jsem bojoval a bojuju humorem.

Ta bitva s lidskou zlobou, která právě vyvěrá z lidské tuposti a blbosti, to je bitva, která se nedá vyhrát, ale nikdy ji nesmíme vzdát, protože kdybychom ji vzdali, tak by potom blbost zaplavila celý svět.“

V čem vidíte vy základ úspěchu Osvobozeného divadla?

No tak teda když já to zhustím a když to dehydruju do kostky, do takový magiho kostky úspěchu Osvobozeného divadla, no tak bych řekl, že to byla důvěra jednoho k druhému

a vzájemné přátelství s Voskovcem, které trvá. Ostatně ono žádné divadlo, úspěšné divadlo, nemůže vyrůst bez důvěry a bez přátelství. A všechno ostatní taky. I ředkvičky.“

aby ste byl zohro-
aby se vám dařilo
1961
vám hoře
Jan Werich

Je obdivuhodné, jak dokázal výstižně odpovědět na jednu z otázek, třebaže se zdá být jeho odpověď zašmodrchaná a nepřehledná.

Prosím vás, co si myslíte vy o dnešních mladých lidech?

„No to je tak. Já si myslím, že dnešní a vůbec i jiní, tedy všichni mladí lidi jsou vlastně dorostlé děti. Dorostlé děti rodičům, kterýžto rodiče je, ty děti, vychovávali k něčemu a teďka se strašně divěj, ty rodiče, že ty děti už nejsou děti, nýbrž mladý lidi a že jim říkají, že zrovna to, co ti rodiče říkali tak dlouho, že oni tomu zrovna na sto procent tak nevěřej a že by si to představovali trochu jinak. No z toho vzniká panika mezi rodičema, pochopitelně, mezi starcema, protože rodiče jsou různě starý a mají taky rodiče – no a z toho vzniká potom to, že se ta mládež musí nějak disciplinovat, a tak vzniká problém mládeže. To je můj názor, patrně chybný.“

K Werichově povídce Ir a věčnost publikované v Mladém světě v roce 1965 byla přirazena coby ilustrační doprovod fotografie sošky z 3. tisíciletí před naším letopočtem, nápadně se podobající autorovi

Jam session s Janem Werichem

Bylo to loni v květnu. Vest pocket revue slavila padesátiny a beznadějně vyprodaná Lucerna po dva večery aplaudovala písničkářům Voskovce+Wericha a Ježka, jimž čas nic neubral na popularitě, pokřikovosti a umělecké účinnosti. „Na premiéře Vest pocket revue jsem nebyl, a přesto na mne zapůsobila víc než premiéry, na nichž jsem byl.“ Fekl při té příležitosti JIM Suchý, malou chvíli předtím, než na jevišti pozval národního umělce Jana Wericha.

Nevím, jestli nadčasovost je rysem klasiky, a neví, mohl-li napsat — Jan Werich je klasik, protože s tímto pojmem si (právem i neprávem) spojujeme cokoliv čítkového, suchopárného, neživotného. A Jan Werich, jako každý opravdový tvůrce, vždy dává přednost obrazu před popisem, smíchu před nudou, životu před únikem.

Ale buď jak buď, málokdo ovlivnil české moderní umění tak výrazně jako on. Jen výčet veskerých jeho činností by vyvalil na zajímavou knížku.

V myšlích mnoha lidí je stále spjat s Voskovcem, s nímž naučil češtinu zpívat jazz a

divadlo humoru, který není jen gestem a mluvou, ale názorem, byste poměrujícím okolní svět. Už na počátku i mimo dvojici V+W upoutával na prknech

Osvozeného divadla osobitým herectvím (jak o tom například svědčí Fučíkova recenze na Ubu králem), které během let nabývalo rebelánské laskavosti a moudrosti. Těžko předvídat, který z našich filmů přežije rok 2000, ale řekl bych, že Čísářův pekař a pekařův čisář určitě.

V posledních desetiletích víc píše než hraje a vůbec se všestranně, jak sám kdysi pravil, snaží. Náš rozhovor se odehrál v jedno přívětivé odpoledne, do oken domku na Kampě svítilo slunce. Jan Werich si prohlížel plakáty Ypsilonky, které jsem mu přinesl, chvíli se ptal na malá divadla i na moderní populární hudbu (o které však ví víc než leckterý její příznivec) a pak už byl čas na první otázku.

● Čím si vysvětlujete, že písničky V+W a J mají dodnes tak obrovský ohlas?

„Já nevím, ale bude to asi tím, že jsme je psali mladí. Pamatuju se na jednoho hráče mariáše v kavárně Daliborka, který nám říkal saxofonová generace. My jsme

s Voskovcem začali coby milovníci jazzu, víte! A tenkrát byl na Národní třídě automat, hodila se do něj mince, vzal jste si sluchátko a do ucha vám hrál jazz. Začali jsme kupovat a přestovat »džezárnu«. Paula Whitemana a černošskou muziku, to všechno jsme si pouštěli, pořád ještě mohu zahvídat některý tehdejší slágr. Pak jsme napsali Vest pocket revue; v ní ještě zněla hudba americká, na kterou jsme vymyšleli slova, aniž jsme respektovali smysl původních textů — »ve starém Římu si léčili rýmu, cvičili pět hodin.« Právil první popěvek V+W. Už si přesně nevzpomenu, kdy jsme potkali Ježka, který byl stejný blázen do moderní muziky jako my. Celé noci poslouchal Londýn a sluchem studoval jazzovou harmonii a instrumentaci. Jeho hudbu jsme poprvé použili ke Třem strážníkům a pak k Zásu — tehdy jsem s Voskovcem šleň z božňoval hercůk němeho filmu Zasu Pick. Tak nějak to s těmi písničkami bylo. Vznikaly bez teorie, chápete? Ne racionálně, ne programově, ale od srdce. Asi proto přetrvávají. Já jsem nikdy nemoh' dost dobře vnímat komerční muziku, která se dělá

Jan Werich se nerozpakoval vyslovit i jednu krutou a zcela určitě nechtěnou pravdu.

Umění celkově je obrazem doby. Myslíte, že naše umění je takové?

„No, jestliže je pravdivá definice, že umění je obrazem doby, no pak je pravda, že naše současné umění je obrazem doby.“

STŘÍPKY DO FILMOVÉ MOZAIKY...

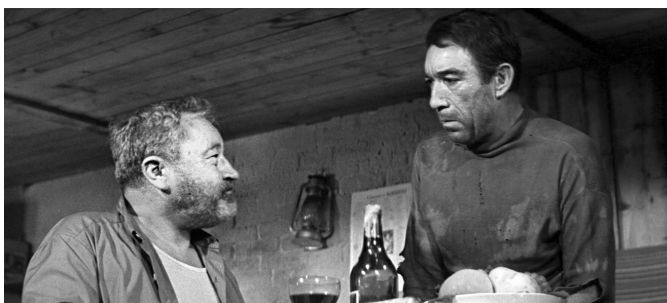
Jan Werich je autorem námětu a spoluautorem scénáře k filmu *Tajemství krve* (1953), zobrazujícím životní osudy českého objevitele krevních skupin MUDr. Jana Janského. Toužil si zahrát ve filmu dramatickou roli podivinského psychiatra profesora Kuffnera, ale toho nakonec ztělesnil Zdeněk Štěpánek.

V následném téměř desetiletém období nebyly pro Jana Wericha filmové role.

A tak i Jan Werich demonstroval dobové heslo, že „není malých rolí“.

Což o to, když se objevil na pouhých pár sekund v hu-dební komedii *Hudba z Marsu*, tak to byla domluvená recese. Jak ale chápat jeho výstup v jediné scéně filmu *Psohlavci*? Jen několik diváků si povšimlo, že Jan Werich představuje jednoho ze sboru rychtářů, přesněji rychtáře z Pocinovic.

Jan Werich ve válečném dramatu *Pětadvacátá hodina* (Francie / Itálie / Jugoslávie, 1967) s Anthony Quinnem v hlavní roli

Jen o několik málo minut déle setrvá na plátně kapitán zaoceánské lodi, postava z filmu *Baron Prášil*.

Ondřej Suchý informoval o svém domnělém objevu: „Žádný z našich filmových historiků dosud nezaregistroval mezi Werichovými zahraničními filmy ten, ve kterém v roce 1961 hrál u sprátených sousedů v NDR. Přitom si ho můžete v Německu dodnes běžně koupit na VHS.“ Ano, je tomu tak, ve filmu *Italské capriccio*, jmenuje se *Italienisches Capriccio*, režiroval ho Glauco Pedostal se ke kazetě s filmem

ještě z produkce NDR *Italské capriccio* věnovanému osudům dramatika Carla Goldoniho si Jan Werich zahrál intrikánského šlechtice dona Marzia. Ale to věděli čeští filmoví historici i diváci moc dobře, neboť tento film byl uveden již rok po vzniku i v československé distribuci.

Filmový historik Boris Jachnin skutečně odhalil, že ve filmu *Pětadvacátá hodina* (1967), který natočil Henri Verneuil ve francouzsko-italsko-jugoslávské koprodukcii, hraje anglicky mluvící Jan Werich velitele koncentračního tábora: „Jan Werich má ve filmu tři scény jako protihráč Anthony Quinna; vysloužil si samostatný úvodní titulok (jako poslední, šestý v řadě sólistů, trvá 5 vt.), je milé na to pohledět.“

Tím werichovské objevy známého českobudějovického badatele nekončí: „Říká se, že v následujícím roce sehrál Jan Werich opět ‚načerno‘ při svém výjezdu do zahraničí roli v anglickém filmu *Vala Guesta Assignment K*.“

Jiný filmolog, Pavel Hypius, dodává: „*Assignment K* skutečně existuje. Je to špionážní film, ve kterém hraje Werich lékaře z dětského sanatoria v Kitzbühlu. Zaplete se do akce špionů a zemře hrdinskou smrtí na lyžích, když chce varovat hlavního hrdinu (Stephen Boyd). Jeho postava se jmenuje dr. Spiegler.“

Jan Werich si měl zahrát v roce 1968 i ve zfilmované knížce příběhů agenta 007 Jamese Bonda, kterou autor Ian Fleming napsal jako jedenáctou v řadě a nazval *Vy jediný žijete dvakrát*. Český herec představuje Blofelda, vůdce zločineckého syndikátu Spectre. Jan Werich ale byl přeořsazen. O důvodu napsal Jiřímu Voskocovi: „Já se nepohodl s produkcí, neb chtěli, abych dělal monstrum. Tak si vzali jinýho, ale zaplatili, co podepsali.“

Jeho manželka, která ho do Londýna, kde se natáčelo, doprovázela, ještě uvedla jeden důvod: „Hrál v hedvábném kostýmu v exteriéru a při jeho křehkém zdraví to by bylo bývalo o zápal plic.“

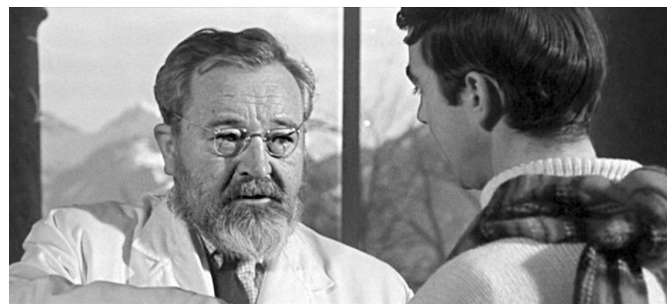
Je ale více než pravděpodobné, že Jan Werich účinkoval „načerno“ v poválečných letech ve více západních filmech.

V počáteční době vysílání naší televize byl ustaven poradní sbor, jehož členy byli kupříkladu Jiří Trnka, Elmar Klos, Oldřich Lipský a také Jana Werich. Od Elmara Klose jsem se dozvěděl, že Jan Werich byl častěji vyslán do západní ciziny, aby jako divák zjišťoval, jaké pořady baví tamní diváky; předpokládalo se, že některými by se naše televizní dramaturgie mohla inspirovat, nebo je rovnou kopírovat. Právě při jedné z těchto „studijních cest“ se po letech sešli Jan Werich s Jiřím Voskovcem v Londýně a ukončili písemný půst.

Lze se domnívat, že během zahraničních pobytů si šikovný Jan Werich dokázal zařídit krátké filmování, za něž byl okamžitě honorován. Domněnku potvrzuje i fakt, že v jednom dopise žádá Huga Haase, zda by se nemohl přimluvit u některého z hereckých agentů, aby Werichovi krátké filmování zařídil.

Když zemřel v roce 1968 režisér Martin Frič, vytvořil Vladimír Šis celovečerní stříhový film *Muž, který rozdával smích* (1970), v němž střídá ukázky z filmů režisovaných Fričem se vzpomínkami jeho oblíbených herců (kromě jiných i Jiřiny Štěpničkové, Věry Ferbasové, Jiřiny Bohdalové, Františka Filipovského, Ladislava Peška, Jiřího Sováka, Miloše Kopeckého a také Jana Wericha).

Jan Werich se ještě objevil v krátkém dokumentu režiséra Miroslava Khuna *Magistři smíchu* (1978). Jiří Menzel

Assignment K (1968) je špionážní film, ve kterém hraje Werich lékaře z dětského sanatoria v Kitzbühlu. Je více než pravděpodobné, že Jan Werich účinkoval „načerno“ v poválečných letech ve více západních filmech.

v několika převlecích zavede diváky do kina Zvon v Praze na Smíchově, kde mezi diváky sedí kromě Jana Wericha Nataša Gollová, František Filipovský a Dagmar Veškrnová. Mluví se o režisérech Karlu Lamačovi a Martinu Fričovi, pouští se ukázky z jejich předválečných komediálních filmů. Jan Werich, byť s hlasovými potížemi, má co říct. Je i vtipný. Opraví se za slovo sranda; správně je švanda. A dodá, že by se mu líbil *Sranda dudák*.

PLÁNY, PLÁNY...

Jako jiní filmoví umělci, měl rovněž Jan Werich – v časech společné tvorby i s Jiřím Voskovcem – hodně tvůrčích plánů, které se mu nepodařilo z nejrůznějších důvodů a příčin realizovat. A škoda, že se některým režisérům nepodařilo jeho přítomností ozdobit své filmy. Je jim ke cti, že tak usilovali v době normalizace, kdy byl Jan Werich vědomě uvržen do nečinnosti.

Hned po premiéře filmu *Hej rup!* uvedl denní tisk informaci, že Voskovec s Werichem budou natáčet film *Robinson a Pátek*, dokonce ve čtyřech verzích – anglické, francouzské, německé a české, kterou měl režírovat Martin Frič; jako kameramani se uváděli Otto Heller a Jaroslav Blažek. Pro exteriérové scény byla vybrána Korsika; interiéry měly být natáčeny režiséry jednotlivých verzí v Londýně, Paříži, Berlíně a pochopitelně také v Praze na Barrandově.

A dne 15. ledna 1936 mohli číst čtenáři v *Kinorevui* zprávu, že „Voskovec, Werich a Mac Frič budou společnými autory nového filmu, s jehož natáčením bude započato na jaře.“ Tvůrci chtěli natočit příběh básníka Françoise Villona, kterého měl hrát francouzský herec Lefèvre. K realizaci nedošlo a V+W žalovali společnost A-B o 570 tisíc korun. Filmová povídka, kterou napsali V+W pod názvem *Hej, pane králi!*, zůstala zachována. Jak známo, hra s postavou prokletého básníka Villona, *Balada z hadrů*, byla jednou z nejúspěšnějších v repertoáru Osvobozeného divadla. Mělo jít o adaptaci nejnavštěvovanější hry Osvobozeného divadla *Balada z hadrů*. Je možné, že Jehan (Werichova role) z filmové povídky

V y d á v á :
DIVADELNÍ SLUŽBA, nár. podnik,
organizační oddělení,
Praha I, Masná 15
Telefon 24-07-28

divadlo ABC

FRAHA II, VODICKOVA 28, U NOVÁKO -

Máme prázdniny!

Děkujeme všem, kteří přišli a u nás v divadle se bavili, i těm, kteří se nebavili. Budeme hrát znovu v měsíci srpnu a připravíme

TEZKOU BARBORU, Kámarova NASREDINA, Werichova
TETU Z BRUSELU a hudební revue TEN KDO MÁ RÁD

PŘEJEME VÁM HEZKOU DOVOLENOU!

V A Š I

Jan Werich
Miroslav Horníček
Miloš Kopecký
Václav Trgl
Rudolf Deyl ml.
Vladimír Klemens
Ivo Niederle
Gustav Heverle
Bedřich Veverka
Josef Zima
Otto Budín
Jan Maška
Lubomír Kostelka
Jan Víšek
Otto Lackovský
Lubomír Bryg
Vadimír Hrubý
Stella Zázvorková
Jaroslava Adamová
Nataša Gollová
Alena Vránová
Stella Májová
Ludmila Pichová
Květa Fialová
Elena Hájková
Jiřina Bohdalová
a ORCHESTR KARLA VLACHA